

Zeitschrift: L'ami du patois : trimestriel romand
Band: 20 (1992)
Heft: 76

Artikel: Dyora le novi dikchyenéro
Autor: L'Homme, Léon
DOI: <https://doi.org/10.5169/seals-242820>

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist die Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften auf E-Periodica. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Zeitschriften und ist nicht verantwortlich für deren Inhalte. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern beziehungsweise den externen Rechteinhabern. Das Veröffentlichen von Bildern in Print- und Online-Publikationen sowie auf Social Media-Kanälen oder Webseiten ist nur mit vorheriger Genehmigung der Rechteinhaber erlaubt. [Mehr erfahren](#)

Conditions d'utilisation

L'ETH Library est le fournisseur des revues numérisées. Elle ne détient aucun droit d'auteur sur les revues et n'est pas responsable de leur contenu. En règle générale, les droits sont détenus par les éditeurs ou les détenteurs de droits externes. La reproduction d'images dans des publications imprimées ou en ligne ainsi que sur des canaux de médias sociaux ou des sites web n'est autorisée qu'avec l'accord préalable des détenteurs des droits. [En savoir plus](#)

Terms of use

The ETH Library is the provider of the digitised journals. It does not own any copyrights to the journals and is not responsible for their content. The rights usually lie with the publishers or the external rights holders. Publishing images in print and online publications, as well as on social media channels or websites, is only permitted with the prior consent of the rights holders. [Find out more](#)

Download PDF: 24.04.2026

ETH-Bibliothek Zürich, E-Periodica, <https://www.e-periodica.ch>

Dyora le novi dikchyenéro

Din la ya, n'inpouârtè chin ke vo j'arouvè, i fô djèmé dèjèchpèrà. No j'in d'an na prâva a propou dou dèvejâ dè nouthrè j'anhyan. Kan - on bokon dèvan djije nouthan - le patê fribordzè l'è j'ou dèfindu din l'è j'èkoulè pè na l'è ke l'an fê vôtâ kotyè prèkô dou tyinton, obedzin lè parin dè payi oun'amanda d'on demi fran adon ke l'ôvrè n'in gányivè a pinna dou pèr dzoua, vo moujâdè bin, ke po abathardi chi viyo lingâdzo, le dèjayâ kemin on tré dou gramon, l'afère dèveché alâ gayâ rido. Ma, le bon patê, i rathenè cholidè, channè è prèvondè, i n'an pâ pu l'èchtirpâ dinche dè la viye téra.

Di dzin dè gran kâ l'an chu le dèfindre, po le no vuyèrdâ, chi têratchu di kanpanyè. I n'in konyechan la retsèthe è tota cha byôtâ. Bovè ch'è inbayi a le fère tsantâ. Di Refyu, Yerly, Jèvié Brodá è bin d'ôtro l'an chayé di to bi j'èkri po lè konkour. Di konto, roman è téâtre, l'an mantinyè la hyanma, inprècha pè lè "Tsèvrè" dè Luvi Bornè è rèlèvâye a pyéji din dou lèvro dou profècheu Djan Humbert dè la Rotse, publéyi in mile nou than karantè trè.

Di mantinyàrè di kothemè è di tradihyon rèhyamâvan du mé dè thinkant'an on dikchyenéro dè patê fribordzè ke rathinbyèrè, ou mi pochubyo, lè mo è lè partikularità dè ha linvuya ke dzudzivan avuyé réjon kemin on trèjouâ dou payi. Itâdzo a rèprindre pè lè dzouno po lou bouneu è chi dè lou j'infan.

Din ouna di premirè pâdze dou dikchenéro patê-franchyé dè la Hauta-Yanna, publéyi in 1987, l'ôteu ch'adrèhyivè chuto i dzouno po ke vuyèrdichan din l'oroye la mujika dè chi bi lingâdzo chejin è dè vayâ, la hyinthe di j'anhyan.

Pâ vuyéro mé dè kat'an chè chon pachâ, è teché k'on dzouno bin koradjâ dè la Vevéje, Christophe Currat l'a rèprè la palantse. I vo prèjintè po chti furi on to bi dikchyenéro dè pri dè cha than pâdzè ke l'a travayi gayâ trè j'an dè tin. Vo l'y trâvèrin a pyéji kemin lè mo franchyé chè puyon dre in patê. Din la chèkonda partya, lè la tradukchyon dè mé dè tyindzè mile mo dou patê in franchyé, è to chin d'apri l'alfabète ordinéra konya du l'èkoula.

Krêyo portan, èmi patêjan, ke vo vo j'ithè akothemâ a la rime dè l'èdihyon 1987. Vo j'i achtou konpré ke l'y a tyè a prindre lè mo klachi pè lè dou bè, la fin po keminhyi. Fachilo, ch'on a din la titha lè vint'è chyi lètrè pâ tru mèhyâyè din lè charvalè. Pâ tan a foyatâ, che vo moujâdè bin, ke lè thin "voyelles" bayon le titre di thin partyè dou lèvro. E kemin chèkoua, vo j'è l'index, pâ betâ po rin i dèrirè pâdzè. Che mè chu inbriyâ dinche, l'è kè trovâvo prou mi lè mo in keminhyin pè la finale. Eprovâdè achebin ! On galé dju po chè dèmorâ. Mimamin intrè vo.

Din chi novi dikchyenéro, vo farin achebin konyechanthe d'ouna karantanna dè pâdze dè vokabulère po kotyè than mo kè chon pâ din la premire èdihyon, m'èthan rèjèrvâ ou patê dè la Hôta-Yanna po pâ patherâ chu lè j'ôtrè dzin. Epu, vo chédè k'on va chovin tsèrtsi bin yin, parè po le bouneu, chin ke l'è to pri. L'è j'ou gayâ dinche po la tchita di mo. Lè j'on, prou konyu m'an ètsapâ adon k'avuyé tyè oun'iyè è onko kourta yuva i foyatâvo ti lè lèvro dè patê L'è dinche ke l'é founé, on bokon dè

rido, chi premi dikchyenéro chayê l'y a kotyê j'an. A l'èpetô, yô i chonyon lè novèyin, l'an rèouchê a rinpyèthi n'a fenèthrèta. Oun'iyè chufi po ginyi lè grahyâjè, chaluâ lè brâvè dzin ke vo konprênnyon. To rëdzoyi dè rëtrovâ bouna chindâ po parâ lè kontrèkou.

In totè chèjon, no van vè on novi furi. N'inpouârtè chin ke vo j'arouvè, la ya l'a kanmimo chè dzouyo. Le patê n'è pâ mouâ. I va povê rëprindrè cha pyèthe ou chëlâ, kemin l'anhyan, chu le ban dèvan la méjon. L'Univèrchtà dè Friboua, du bin di j'an, édyè ché è lé a payi di lethon po rëbetâ in vi ha bala linvuya. Chin ke l'è rëdzoyechin l'è ke du j'ora, grâthe a chi novi dikchenéro, bin travayi è fërmo chejin ke vo prèjintè Moncheu Currat, tsakon porè ch'intèrèchi dè pye pri a ti lè trèjouâ dou lingâdzo di dzin dè ha bouna viye têra dè Friboua.

Din le trayin dè na ya d'èchèvalâ yô to dè alâ tan rido- din lè konpètichyon onko bin pi tyè po le travô- le patê fá partya di bounè kothemè a mantinyi. I pou no j'idyi a vuyèrdâ lè pi chu têra, pè la byôtâ tranthila dè cha mujika, lè j'iyè chovin lèvà vè lè vani è la yê, po rëtrovâ la pé dè l'ârma è na kotse dè bouneu. Ache, i chufi pâ ke le patê ché inprimâ din di lêvro. I dè chuto chè dèvejâ pèrto, chin j'inna po hou ke le châvon, outoua dè la trâbya, chu lè tsemin, chu la pyèthe di velâdzo, a la pinta, din lè j'èthrábyo è din lè tsalè. Din lè tsalè chuto, yô du grantin, on duchèrè pové markâ, in balè lètrè chu le diplôme di bouébo dè tsalè, chi to bi mô in chorèpye "**Patéjan**" Bondzoua lè tinyârè ! A vo la parola, outoua dou fu, a l'âra dè la marinda...

Vo, galéjè donè, che vo j'ê le bouneu d'avê a brechi, tsantolâdè hou j'ê ke Bovè l'a betâ chu di parolè ke tsanton le furi, le velâdzo, lè tropi è la poya, Molèjon, Pyan-Rochè, Tsuatsô, le Galé Gringo è pu Varvalanna, di tsan dè téâtre ke vo j'i poutithre dzuyê. Vo cherin akutâyè è rëmarhyâyè pè di to bi fôri, chuto kan vo derin in trèpojin din chon bri vouthron tan galé redzeton: "Bouna né, me n'infanè, douâ bin." Chin cherè achtou chon premi dèvejâ. L'è inke chu le bri, ke le patê dè rëtrovâ châva novala po rèhyori din lè famiyè.

Mèrthi ! l'èmi Cristophe Currat dè la Vevéje. Te no bayè din chi to bi è novi dikchyenéro la hyinthe dè ton chavê po dèfindrè la linvuya d'intche-no. On dèvenè ton korâdzo è la vayinthe dè ton dzouno kâ, ke chá ché bayi, po no rëdzoyi dè vèrè vinyi ou mondo di jènèrachyon dè dzoyâ patéjan.

Léon L'Homme

